

ARCHIV NÁRODNÍ GALERIE V PRAZE

JOSEF MÁNES
(*1820 – †1871)

Inventář osobního fondu

Časové rozmezí fondu: 1848–1871 (1965)

Značka fondu: 6

Číslo evidenčního listu NAD: 32

Evidenční číslo inventáře: 127

Zpracovala: Lucie Večerníková

Místo: Praha 2017

Josef Mánes (1820–1871)

Josef Mánes byl český malíř a ilustrátor, významný představitel romantismu, mistr české malby a krajinářství. Jeho otcem byl malíř Antonín Mánes, profesor krajinomalby na pražské malířské Akademii. Strýc Václav Mánes byl na této škole dvakrát prozatímním ředitelem. Umělecky založený otec i strýc měli při výchově silný vliv nejen na Josefa, ale i na jeho sourozence Quida a Amálii. Josef Mánes studoval od 15 let na pražské Akademii, později také v Mnichově. V mládí podnikl i další studijní cesty – mimo jiné do Drážďan, Polska a Slezska. Jeho osobní život se poněkud zkomplikoval v době, kdy žil opět v Praze. Tehdy ve svých dvaceti sedmi letech navázal intimní vztah s Františkou Šťovíčkovou, která byla u Mánesů zaměstnána jako služka. V roce 1850 čekala Františka s Josefem dítě, které ale Mánes odmítl přijmout pod nátlakem rodiny za své. V té době už vedla domácnost u Mánesů Josefova sestra Amalie, která se o oba své bratry starala. Ta také Františku vyhnala z domu.

V roce 1854 odjel Mánes z Prahy na Moravu do Čech pod Kosířem, malé vsi nedaleko Prostějova, kde vlastnil zámek jeho přítel, hrabě Bedřich Sylva-Taroucca. Mánes zde vytvořil během několika pobytů některé ze svých nejlepších prací (např. Ukolébavka, Líbánky na Hané, Život na panském sídle). V Čechách pod Kosířem se také velmi zlepšil jeho psychický stav. Na Moravě hledal Mánes lidové typy a maloval původní moravské kroje. Hrabě Sylva-Taroucca mu doporučil i pobyt na bílovickém zámku, majitelem byl hrabě Hugo Jakob Josef hrabě Logothetti, pro něhož později také pracoval. Posledním umělecky bohatým obdobím byla léta šedesátá, kdy dostal díky rodinným kontaktům mimořádnou zakázku na vytvoření medailonů na staroměstském orloji.

Po roce 1866 se začal Mánesův zdravotní stav prudce horšit. Postavám na svých idylicky laděných obrazech začal přikreslovat vlčí drápy, přátelům psal zmatené dopisy, náhle plné gramatických chyb a nesmyslných slovních spojení. Postupné duševní a následně i fyzické chátrání jednoho z největších malířů své doby bylo způsobeno progresivní paralýzou, tedy postupným odumíráním mozku po infekci syfilidou. Josef Mánes zemřel po dvou letech utrpení ve věku pouhých jedenapadesáti let. Pohřbu se zúčastnila i jeho nemanželská dcera Josefa.

Tvorba Josefa Mánesa vychází z romantismu, byla inspirována životem venkovského lidu, který pro něj představoval ideál čistoty a lidství. Jedním z jeho nejznámějších děl je už výše zmíněná kalendářní deska z roku 1865 na Staroměstském orloji (dnes už kopie, originál je uložen v Muzeu hl. města Prahy). Zobrazuje alegorii 12 měsíců.

Literatura a edice

- Denk Petr, Josef Mánes (Zakladatel nového českého malířství), Praha 1946
- Jenšovská Amalie, Josef Mánes a jeho sourozenci, Praha 1940
- Kühndel Jan, Dopisy Josefa Mánesa, Praha 1968
- Mánes Josef, Dopisy Josefa Mánesa hr. Bedřichu Sylva-Tarouccovi, Praha 1920
- Matějček Antonín, Dílo Josefa Mánesa (Národní písně), Praha 1928
- Matějček Antonín, Dílo Josefa Mánesa (Rukopis královédvorský), Praha 1927
- Matějček Antonín, Mánesové, Praha 1949
- Novák Jaroslav, Josef Mánes: Líbánky na Hané, Brno 1982
- Pečírka Jaromír, Josef Mánes živý pramen národní tradice, Praha 1939
- Uždil Jaromír, Mánesův orloj, Praha 1953
- Žákavec František, Dílo Josefa Mánesa (Svazek II.), Praha 1923

Vývoj a dějiny archivního fondu

Fond Josefa Mánesa byl získán z nákupů u podniku Kniha, n.p. (AA 25, AA 42, AA 109, AA 2489, AA 2090, AA 2492 - AA 2495, AA 2590) v letech 1958 až 1968. Pisemnosti s přírůstkovými čísly AA 813 - AA 819 byly přerazeny z fondu Čeněk Gudera. Stejně tak AA 1186 a AA 1196 pocházejí původně z archivu Společnosti vlasteneckých přátel umění. Fotokopie matričních záznamů (AA 2687) byly zhotoveny v Archivu hlavního města Prahy roku 1970. Výstřižky k životu a dílu Josefa Mánesa (AA 3890) daroval v roce 2003 Lubor Jenšovský. Soubor fotografií díla (AA 4137) byl převeden z oddělení Dokumentace NG a soubor fotografií Mánesových dopisů (AA 4288) z fondu Luděk Novák.

Archivní charakteristika fondu

Soubor archiválií tvoří pouze několik jednotlivin vztahujících se k životu a dílu Josefa Mánesa a jeho sestry Amalie Mánesové. Zpravidla se jedná o faksimile či opisy dopisů, nechybí však ani originály korespondence. Za zmínku stojí bohatý soubor výstřižků k Mánesově tvorbě, stejně jako velký konvolut fotografií jeho prací (téměř 1 200 fotografií), které byly kvůli větší přehlednosti rozčleněny do tematických skupin.

Záznam o uspořádání fondu a sestavení pomůcky

Inventář byl vytvořen v souladu se Zásadami pro zpracování osobních archivních fondů a pro psaní jejich inventářů, platných ve shodě s prováděcí vyhláškou č. 645 zákona č. 499/2004 Sb. O archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů. V rámci vnitřní skartace byly vyřazeny pomocné obálky a desky. Fond zpracovala Lucie Večerníková v roce 2016. Je uložen pod přírůstkovými čísly AA 12, AA 25, AA 42, AA 109, AA 813-819, AA 914, AA 1186, AA 1196, AA 2089-2090, AA 2492-2495, AA 2590, AA 2687, AA 2737, AA 3151, AA 3382, AA 3890, AA 4137, AA 4164 a AA 4288.

Inv. č.	Obsah	Počet ks/l	Časový rozsah	Př. č. AA	Č. kart.
Doklady – vlastní					
1	Stvrzenka (něm.)	1 kus	1850	817	1
2	Sdělení notáře Kratochvila redaktoru Vilímkovi ohledně pozůstalosti Mánesových	1 kus	1872	109	1
3	Inventář pozůstalosti po Josefu Mánesovi	1 kus	1872	109	1
4	Záznam o narození Josefa Mánesa v matrice farnosti sv. Haštala (fotokopie, něm.)	1 kus	b. d.	2687	1
5	Záznam o úmrtí Josefa Mánesa (fotokopie, něm.)	1 kus	b. d.	2687	1
Doklady Amalie Mánesové					
6	Inventář pozůstalosti, přiloženo torzo opisu	2 ks	1883, b. d.	109	1
7	Inventář pozůstalosti obrazů rodiny Mánesů ve vlastnictví Amalie Mánesové	3 ks	1883	109	1
Doklady – rodinné					
8	Kvittance Quida Mánesa za kresbu objednanou Krasoumnou jednotou (něm.)	1 kus	1851	2495	1
9	Posudek Quida Mánesa týkající se malíře J. V. Hellicha (něm.)	1 kus	b. d.	2495	1
10	Záznam o narození Františka Mánesa, přiložen negativ (fotokopie, lat.)	1 kus 1 neg.	b. d.	2687	1
Korespondence odeslaná – jednotlivci					
11	Bellmann Karel Ferdinand Čechy u Olomouce, [1861] (něm., přiložen opis)	4 ll	b. d.	816, 1186	1
12	Kroupa Jan b. m., b. d. (něm.)	2 ll	b. d.	2492	1
13	Lanna Vojtěch, Lanna Franzisca Wien (Víděň), 13. 3. 1870 (něm.) [Roma (Řím), 31. 3. 1870], přiložena obálka a opis (něm.) [Hostouň], b. d., přiložena obálka (něm.) b. m., b. d. (něm.) b. m., b. d. (něm.) [Roma (Řím)], b. d. (něm., opis)	8 ll 2 ob.	1870, b. d.	914, 2494, 2590	1
14	Silva-Tarouca August b. m., 8. 9. 1852, přiložen opis (něm.)	3 ll	1852	814	23/17
15	Václavík František	2 ll	b. d.	2493	1

	[Furth im Wald], b. d., přiložena obálka (něm.) Čechy u Olomouce, b. d. (něm.)	1 ob.			
16	[Vorlíček] b. m., b. d. (faksimile, přiložen opis)	2 ll	b. d.	818	1
17	nezjištěný b. m., b. d. (něm.)	1 list	b. d.	0025	1
18	nezjištěný b. m., [1853], přiložen opis (něm.)	4 ll	1853	815	1
19	nezjištěný b. m., b. d. (faksimile)	1 list	b. d.	818	1
Korespondence odeslaná – korporace					
20	Jednota výtvarných umělců Čechy u Olomouce, 26. 12. 1849, přiložen opis (něm.)	4 ll	1849	813	1
Korespondence – cizí (adresát na druhém místě v nominativu)					
21	Barvítius Viktor – Lanna Vojtěch Praha, 6. 8. 1883 (něm.), přiložen dopis A. Veltrubského (9. 10. 1883) Praha, 31. 11. 1883 (něm.)	7 ll	1883	109	1
22	Lanna Vojtěch – Barvítius Viktor Praha, 28. 8. 1883 (něm., telegram)	1 list	1883	109	1
23	Soubor korespondence týkající se pozůstalosti po Josefu Mánesovi Praha, 12. 1. 1872 (něm.) Praha, 22. 3. 1872 (něm.)	6 ll	1872	109	1
Rukopisy – cizí					
24	Kapesní kalendář Amalie Mánesové	1 kus	1865	0012	1
25	Renata Tyršová – Z korespondence o Josefu Mánesovi (in: Dílo XIX., s. 1-5)	1 kus	1926	109	1
Výtvarné práce – cizí					
26	Falza kreseb Josefa Mánesa	7 ks	b. d.	3382	23/17
Tisky					
27	Pamětní list k oslavám 100. výročí narození Josefa Mánesa	1 kus	1920	2737	1

28	Soubor pohlednic s díly Josefa Mánesa	22 ks	b. d.	4137	
29	Portréty rodiny Mánesovy	3 ll	b. d.	109	1
30	Pohlednice se členy Zpěváckého spolku Lukes s praporem od Josefa Mánesa	1 kus	b. d.	4164	1

Výstřižky

31	Výstřižky k životu a dílu Josefa Mánesa	101 ks	1924-1965	818, 2687, 3890	1
----	---	--------	-----------	-----------------------	---

Fotografie

32	Osobní fotografie	21 ks	b. d.	0012, 2089, 2090	1 26/04
33	Fotografie hrobu rodiny Mánesovy	2 ks	1960	2089	1
34	Fotografie kreseb ztvárňujících Josefa Mánesa	3 ks	b. d.	4137	1
35	Daguerrotypie s podobiznami Josefa Mánesa	2 ks	1848	1196	26/04
36	Domy spjaté s J. Mánesem (s popisky)	11 ks	b. d.	2089	1
37	Fotografie díla – studie a kresby rostlin	76 ks	b. d.	4137	1
38	Fotografie díla – studie a kresby aktů	74 ks	b. d.	4137	1
39	Fotografie díla – užité a umělecké předměty (včetně skic)	49 ks	b. d.	4137	2
40	Fotografie díla – prapory	22 ks	b. d.	4137	2
41	Fotografie díla – studie a kresby zvířat	14 ks	b. d.	4137	2
42	Fotografie díla – staroměstský orloj	62 ks	b. d.	4137	2
43	Fotografie díla – satirické kresby a karikatury	7 ks	b. d.	4137	2
44	Fotografie díla – soubor různých kreseb s textem (diplomy, ilustrace do knih a časopisů, blahopřání, Rukopis královédvorský)	147 ks	b. d.	4137	2
45	Fotografie díla – krajiny	30 ks	b. d.	4137	2
46	Fotografie díla – ornamenty	22 ks	b. d.	4137	2
47	Fotografie díla – ženy	200 ks	b. d.	4137	3
48	Fotografie díla – muži	125 ks	b. d.	4137	3
49	Fotografie díla – náboženská témata	57 ks	b. d.	4137	4
50	Fotografie díla – cyklus Život na panském sídle	16 ks	b. d.	4137	4
51	Fotografie díla – různé	174 ks	b. d.	4137	4
52	Amalie Mánesová	1 kus	b. d.	0042	4

53	Quido Mánes	1 kus	b. d.	2090	4
54	Amalie Mánesová – fotografie díla	5 ks	b. d.	4137	4
55	Antonín Mánes – fotografie díla	8 ks	b. d.	4137	4
56	Quido Mánes – fotografie díla	81 ks	b. d.	4137	5
57	Václav Mánes – fotografie díla	26 ks	b. d.	4137	5

Varia

58	Štětec Josefa Mánesa	1 kus	b. d.	3151	5
59	Autogram Josefa Mánesa	2 ks	b. d.	819	5

Dodatky

Fotografie

60	Fotografie dopisů odeslaných Josefem Mánesem z let 1853–1862 získané z různých archivů a sbírek (z pozůstalosti Lud'ka Nováka)	83 ks	b. d.	4288	5

Tiráž

Josef Mánes (*1820 – †1871), soupis osobního fondu

časový rozsah fondu: 1848–1871 (1965)

počet evidenčních jednotek: 5 kartonů + velké formáty

počet inventárních jednotek: 60

rozsah v bm: 0,58 bm

stav ke dni: 15. 11. 2021

jméno zpracovatele: Lucie Večerníková

číslo evidenčního listu NAD: 32

číslo evidenční pomůcky: 127

počet stran: 9

schválil dne: 15. 11. 2021 Mgr. Tomáš Hylmar